

Organisasjon for forvaltningslag i lakse- og sjøørretførende vassdrag

Postadresse:	Postboks 9354 Grønland N-0135 Oslo
Kontoradresse:	Hollendergata 5, Oslo
Telefon:	22054870
E-post:	post@lakseelver.no
Org nr:	971281693
Bankkonto:	8101 05 37886
Nettside:	https://lakseelver.no/

KLD

postmottak@kld.dep.no

«Innspill til Nasjonal handlingsplan for naturmangfold»

deres ref;

vår ref; 21-23

Oslo; 12.05.2023

Norske Lakseelver takker for muligheten til å komme med innspill til Norges oppfølging av FNs Naturavtale.

Hva mener dere er de viktigste temaene og virkemidlene Norge bør legge vekt på i vår nasjonale oppfølging av de nye globale målene i naturavtalen?

Norge har ansvaret for om lag en tredjedel av de gjenlevende bestandene av vill atlantisk laks i hele verden. I Norge har villaksen sin egen kvalitetsnorm, som skal bidra til at viltlevende bestander av atlantisk laks ivaretas og gjenoppbygges til en størrelse og sammensetning som sikrer mangfold innenfor arten og utnytter laksens produksjons- og høstingsmuligheter. Normen skal være retningsgivende for myndighetenes forvaltning.

Det er bra, men bare én av fem laksebestander oppnår kvalitetsnormens krav. Som et resultat havnet villaksen på rødliste som «nær truet» i 2021. Mange av bestandene styrker på genetisk integritet og mange stryker på mangel på høstbart overskudd.

Vitenskapelig råd for lakseforvaltning er krystallklare på at lakseoppdrett i åpne merder er en av hovedtruslene mot villaksen på grunn av lakselus og rømt oppdrettslaks som fører til genetisk innkrysning og påfølgende dårligere overlevelse for avkommet. I tillegg utgjør vannkraft – og da spesielt manglende minstevannføring og økende grad av effektkjøring, et stort problem. De siste årene har også pukkellaksen kommet med full styrke.

Både klimakrisen og naturkrisen krever tydelig handling, og de må løses parallelt. Eksempelvis vil flere av de foreslåtte tiltakene for økt kraftproduksjon i NOU 2023: 3 «Mer av alt – raskere», helt klart gå på bekostning av naturen, og det mener vi kan bidra til å forsterke de negative effektene av klimaendringene og føre til en ytterligere forverring av naturkrisen.

FNs naturpanel har uttalt at det ikke er nok å verne og beskytte områder for å redde naturmangfoldet, men at det kreves en kursendring og at vi blant annet må se på vårt forbruksnivå¹. Dette kommer også tydelig frem i WWF sin rapport fra 2022, der det understrekes at naturkrisen vi står i er akutt og den krever umiddelbare tiltak. I et globalt perspektiv har verdens dyrebestander gått ned med nesten 70 % siden 1970. 75 % av jordas overflate er i dag endret eller påvirket av

menneskelig aktivitet, og arealendringer utgjør i dag en av de største truslene mot naturmangfold både på land, i ferskvann og i havet². For villaksens del, har antallet som vender tilbake fra havet til norske elver, blitt halvert i løpet av de siste 30 årene. I tillegg til de menneskeskapte faktorene i elv og fjord (vannkraft og oppdrett), virker også klimaendringen negativt inn for villaksen.

FNs naturavtale, som ble vedtatt 19.12.2022³, bør derfor være med på å sette tydelige rammer for den videre utviklingen av konkrete tiltak og løsninger for fremtidens kraftproduksjon, oppdrettsvirksomhet og arealforvaltning i Norge.

Naturavtalen peker også på vår arealbruk som en av de største truslene mot naturmangfoldet, og i tillegg til å stoppe den menneskelige ødeleggelsen av naturen, må vi også begynne å gjenopprette det som allerede har gått tapt. Naturavtalens mål om 30% vern av all natur på land, og vern av 30% av verdens hav, innsjøer og elver, krever en storstilt innsats. Vi skal også restaurere 30% av all natur som er delvis ødelagt innen 2030, og dersom vi skal nå disse målene, må fremtidens kraftproduksjon utvikles til å være både fornybar og bærekraftig.

Om Norge skal oppfylle naturavtalen, er vi nødt til å ta villaksens utfordringer på alvor og foreta politiske prioriteringer som sikrer at bestandene oppnår kravene i kvalitetsnormen. Det er ingen andre nasjoner som kan ta ansvaret for denne unike arten i like stor grad som oss.

Virkemidler

Lakseoppdrett i fjordene må over i produksjonsformer som ikke påvirker villaksen. Oppdretterne må derfor gis kraftige økonomiske incentiver til å bytte til lukka merder innen kort tid. En mulig løsning på dette ble levert fiskeriministeren 22/11-22 av Sjømatbedriftene og Norske Lakseelver, og må følges opp av Nøstbakkenutvalget som jobber med det nye konsesjonsregimet for havbruk. I korte trekk kan forslaget beskrives som en mulighet til å bytte inn miljøødeleggende konsesjoner (som drives med åpen merdteknologi) i et større antall konsesjoner som drives med miljøvennlig teknologi (ingen utslipp av lakselus, sikkerhet mot rømming og oppsamling av avfallsstoffer). Dette vil sikre både villaksen og sjøørreten i fjordene og gi oppdrettsindustrien muligheten til en miljøvennlig vekst.

Vi mener også at det er viktig at føringer fra EU oppdateres og tas inn i norsk praksis, slik at vannkraften er i tråd med både EUs vanddirektiv og EUs taksonomi for bærekraftig økonomisk aktivitet. Mønsterpraksis, eller det som kan regnes som *beste tilgjengelige driftsmetoder eller teknikker* (BAT), som er nærmere beskrevet både i det internasjonale og norske miljøregelverket, er en premiss for å regne en aktivitet som miljøforsvarlig⁴. Vi mener at dette må være en forutsetning for bærekraftig drift i både eksisterende og eventuelle nye vannkraftanlegg. Samtidig anser vi det som svært viktig at både kvaliteten og grundighet på saksbehandlingen i både konsesjon- og revisjonssaker må opprettholdes. De samme prosesskrav må gjelde og muligheten til medvirkning i prosessen må ikke svekkes.

Norske Lakseelver mener at vilkårsrevisjoner er det viktigste verktøyet vi har i dag for å forbedre miljøtilstanden i våre regulerte vassdrag. Flaskehalsanalyser, miljøbasert vannføring etter miljødesign-metodikk og mønsterpraksis bør derfor inngå som standard på lakseførende strekning ved vilkårsrevisjoner. Regulering og kraftproduksjon endrer de fysiske forholdene i elva, men ved bruk av miljødesign i regulerte vassdrag er det gode muligheter for å bedre forholdene for laks samtidig som man ivaretar hensyn til kraftproduksjon. Det er viktig at formålet med vilkårsrevisjoner fortsatt skal være miljøforbedring, og prioriteringen i NVE og Miljødirektoratets nasjonale gjennomgang fra 2013 (Rapport nr. 49/2013) må sammen med de regionale vannforvaltningsplanene ligge til grunn for fremtidige revisjonssaker. Miljøforbedrende tiltak må også gis særlig prioritet i vilkårsrevisjoner som berører våre nasjonale laksevassdrag.

Nedbøren vil i fremtiden trolig øke i både mengde og intensitet, og dette krever at vassdragene våre må få mer plass. Her har kommunene en nøkkelrolle, og god arealplanlegging langs med vassdragene våre kan i mange tilfeller redusere behovet for fysiske flomsikringstiltak. Naturbaserte løsninger bør prioriteres fremfor andre typer inngrep, og vi mener at flomproblematikk ikke må være et påskudd for å bygge ut flere vassdrag til kraftproduksjon. Vi har i dag god kunnskap om hvordan vi kan både restaurere og bedre miljøtilstanden i våre elver og vassdrag, og vi viser til NORCE sin rapport fra 2022 om «Flom og miljø i et endret klima – innovative metoder for restaurering og bedre miljøtilstand.»»

Alt dette vil koste. Vi foreslår derfor at for å restaurere natur som er ødelagt av vannkraft, må det bygges et nytt fond etter mal fra ENOVA med 1 øre per kwt øremerket naturrestaurering. Dette fondet kan benyttes av kraftselskapene og organisasjoner med ansvar for lokal forvaltning etter søknad. Fondet bør kunne benyttes i alle vassdrag hvor naturmiljøet er forringet eller ødelagt av vannkraftutbygging. I Sverige har ni svenske kraftselskap gått sammen for å finansiere miljøforbedringer i vannkraftproduksjon. Til sammen har disse foreløpig satt av 10 milliarder SEK i Vattenkraftens Miljøfond. Dette kan være en god mal for hvordan et tilsvarende system kan rigges i Norge.

Når det gjelder den nye trusselen fra den russiskinnførte fremmede arten pukkellaks (*Oncorhynchus gorbuscha*), er det viktig at myndighetene fortsetter bekjempelsesstrategien som er startet. Det må settes av nok midler til den praktiske gjennomføringen av bekjempelsen i årene som kommer, men det må i tillegg også settes av forskningsmidler som sikrer at vi skaffer oss den nødvendige kunnskapen om hva denne invasjonen av en fremmed art betyr for økologien i norske vassdrag. Eksempelvis kan store mengder død og råtnende pukkellaks i elver være en ny og akutt forurensningskilde for både drikkevann og husdyr på beite.

Hva er det viktigste din organisasjon eller virksomhet kan bidra med for at verden skal nå de nye globale målene i naturavtalen?

Norske Lakseelver representerer den lokale forvaltningen i 120 lakseelver. Vi jobber for å styrke villaksens situasjon i Norge slik at enkeltbestandene skal oppnå målene som er nedfelt i Kvalitetsnorm for villaks. På overordnet nivå har vi som mål å sørge for at villaksen ikke taper i kampen mot samfunnets øvrige interesser. På lokalt nivå jobber vi for å utvikle, sikre og dele kompetanse om forvaltning mellom forvaltningslagene. Dette arbeidet gjør vi i god dialog med miljømyndighetene.

Hva mener dere om Norges muligheter til å bidra til å oppnå de globale målene? Har vi bedre eller dårligere forutsetninger på noen områder?

For å svare kort på dette. Norge er et av verdens rikeste land med et demokratisk styresett og store naturverdier. Om ikke vi klarer å ta vare på og restaurere naturen vår, er det neppe noen andre som klarer det heller. Historien viser at vi kan om vi vil. Norge har bekjempet lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* og fjernet effekten av sur nedbør gjennom utstrakt kalking. Det handler bare om hvilke politiske valg vi tar.

Mvh

Torfinn Evensen
Generalsekretær